

ARBOGA KOMMUN

Kunskapsresultat och analys läsåret 2021/2022

Verksamhetsområde/Rektorsområde Förskola

Innehållsförteckning

1	Uppdraget	3
2	Lsårets verksamhet	4
3	Måluppfyllelse	10
3.1	Nämndens mål: Alla elever upplever trygghet	10
3.2	Inspirerande lärande och arbete	16
4	Framtiden	20

1 Uppdraget

Skollagen, Läroplanen (Lpfö 18) samt våra kommunala mål och riktlinjer reglerar innehållet i förskolans utbildning, vilken ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Utbildningen ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Den ska utgå från en helhetssyn på barnen och deras behov, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Läroplanen innehåller inga mål för vad enskilda barn ska ha uppnått vid olika tidpunkter eller i olika åldrar. Det finns inte heller fastställda normer eller nivåer för vilka förmågor eller kunskaper barnen ska utveckla. Kunskapen om varje barns lärande och utveckling ska heller inte användas för att kategorisera, sortera eller jämföra barnen, utan ska i stället vara ett underlag för att planera den fortsatta verksamheten med barnen.

Målen i läroplanen anger riktningen på förskolans arbete och därmed den förväntade kvalitetsutvecklingen. Graden av måluppfyllelse avgörs genom en bedömning av hur väl förskolorna arbetar i riktning mot målen. Målen anger en riktning att sträva mot och är inte utformade som mål att uppnå eller krav på jämförelse mellan barn.

Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. Syftet med utvärderingen är att få kunskap om hur förskolans kvalitet, det vill säga utbildningens organisation, innehåll och genomförande, kan utvecklas så att varje barn ges bästa förutsättningar för utveckling och lärande (Skolverket. 2017 *Måluppfyllelse i förskolan*).

Alla kommunala förskolor arbetar utifrån sin speciella vision/inriktning. Vår gemensamma vision är **Förskolan - En plats för lärande möten där alla blir sitt bästa jag.**

Förskolan i Arboga kommun består av 10 kommunala förskolor och en fristående förskola, Solkattens föräldrakooperativ. Huvudmannen har tillsynsansvar för fristående förskola och Skolinspektionen har tillsynsansvar för kommunal förskola.

Förskoleverksamheten i Arboga består av en verksamhetschef, fyra rektorer samt en specialpedagog som ingår i förskolans ledningsgrupp. Vid vårterminens slut hade vi cirka 756 och cirka 135 medarbetare på de kommunala förskolorna. (Solkatten har vid samma tidpunkt 21 barn inskrivna).

2 Läsårets verksamhet

Även under detta läsår har utbildningen fått ta hänsyn till pandemin. Det har varit några utmaningar som exempelvis vid vårterminens start då det var en extremt hög frånvaro bland pedagogerna på flera av förskolorna. En vädjan om att ha sina barn hemma gick då ut till vårdnadshavarna. Vi har under hela läsåret arbetat utifrån säkra och hållbara rutiner, exempelvis kring frånvarohantering, inskolningar, måltider, samtal och möten. Målet har varit att ställa om, inte att ställa in.

Det har under läsåret varit en fortsatt hög frånvaro bland både barn och pedagoger. 44% av barnen och 15% av pedagogerna har varit frånvarande i sjukdom eller vård av barn. Undervisningen har i stor utsträckning flyttats ut, så begreppet utomhuspedagogik har varit i fokus på förskolorna.

Föregående års kartläggningar som gjorts i barnhälsoteamen påvisar barns svårigheter till lek och social interaktion. Främst handlar det om att barn är svårfångade och det som kartläggningen visar är att det till största del gäller pojkar och lika många svenska som flerspråkiga barn. Under läsåret har vägledarna därför fått fortbildning av specialpedagog kring barns svårigheter med samspel och lek. Innehållet har berört barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, svårfångade och utåtagerande barn samt kulturella skillnader i lekens roll. Kartläggningarna visar också ett ökat antal barn som behöver stöd i sin språkliga utveckling.

Förskolan ska stimulera barnen att vidga sina intressen och erfarenheter. De el-cyklar vi har underlättar och bidrar till barnens utforskande av Arboga. Att möta nya erfarenheter tillsammans med kamrater, prata om dem och få en ny förståelse utvecklar både språket och det sociala samspelet samt kan ta leken till nya dimensioner.

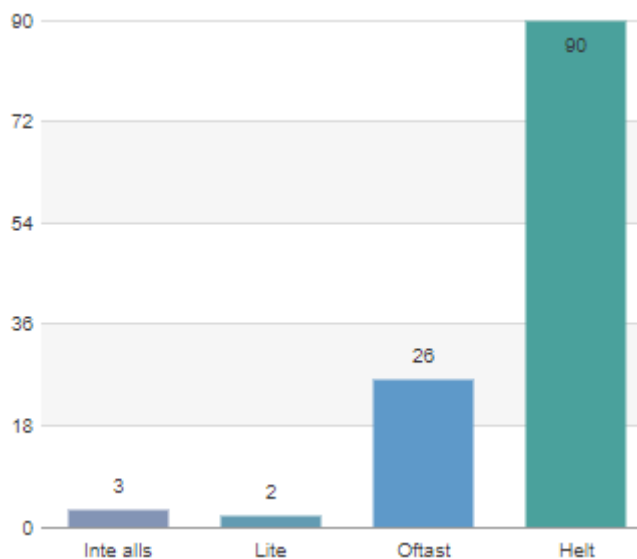
Det har under året införts schemalagd tid för kollegialt lärande varje vecka. Pedagogerna har träffats i blandade grupper och utbytt kunskaper och erfarenheter utifrån givna teman såsom ICDP (International Child Development Programme ett enkelt, samhällsorienterat program vars målsättning är att stödja och främja psykosocial omsorgskompetens hos personer som ansvarar för barns omsorg.), barns språkutveckling, lek och samspel samt Bornholmsmodellen (ett språkträningsmaterial).

Det finns mycket positiva resultat från en studie som genomförts på Åland. Resultaten i den studien visar att bland de språktränande barnen minskade andelen barn med lässvårigheter från årskurs 1-9 med hälften, jämfört med de barn som inte arbetat med Bornholmsmodellen (Kjeldsen, 2019).

En av framgångsfaktorerna för ökad skolnärvaro är att kunna läsa.

Resultat av vårdnadshavarenkäten är ett viktigt underlag i vårt utvecklingsarbete. Enkätundersökningen genomförs varje år och riktar sig till vårdnadshavare till de barn i förskolan som fyller 4 och 5 år under det aktuella året. 95,6% av de svarande vårdnadshavarna anser att de känner sig trygga med

sitt barns vistelse på förskolan oftast eller helt.

Organisation

Förskolans ledningsgrupp bestående av verksamhetschef och fyra rektorer är en trygg grupp som har ett stort stöd av varandra och som arbetar mot gemensamma mål för en likvärdig förskola i Arboga.

Den pedagogiska ledningen är en viktig faktor för förskolans kvalitet där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Därför är det av stor betydelse att rektor är väl insatt i förskolans mål och uppdrag. Som pedagogisk ledare ansvarar rektor för en god måluppfyllelse i relation till de nationella målen (Skolverket, 2017. *Måluppfyllelse i förskolan*).

En av de fyra rektorerna läser den statliga rektorsutbildningen, övriga är färdiga med utbildningen.

På område Söder arbetar rektorerna sedan uppstarten av förskolan Skogsglántan i ett delat ledarskap där de kan avlasta varandra och utbyta kollegialt lärande i det vardagliga arbetet. I och med den nybyggda förskolan finns det utrymme för rektorerna på området att ha sina kontor intill varandra på enheten.

När nya Regnbågen står färdig i lokalerna på Hällbackens äldrecenter ska en liknande organisation sjasättas på det Norra förskoleområdet. Rektorerna kommer även från och med höstterminen 2022 har tillgång till och samarbete med en specialpedagog per förskoleområde.

Döös och Wilhelmssons (2019) studie om delat ledarskap i förskola och skola visar att skolledare upplever en stark uppskattning av delade arbetsformer, exempelvis är det i svåra beslutssituationer en vinst att ha en kollega som är lika insatt och ansvarstagande som en själv. Skolledarna uppgav också att det är vanskligt med skolor som är helt beroende av en enda person. I ett delat ledarskap finns bättre förutsättningar för att hålla fokus på pedagogisk kvalitet och skolutveckling. Ett återkommande tema hos skolledarna var hur viktigt det

var att ha arbetsrum intill varandra, vilket underlättar för tillgången till varandra och därmed hantering av många dagliga frågor.

Enligt skollagen får en rektor leda flera förskole- eller skolenheter, men en förskole- eller skolenhet kan bara ha en rektor. Det delade ledarskap som kan användas i förskolan trots att det bara får vara en rektor per enhet beskriver författarna som ett horisontellt inviterat ledarskap. I det horisontella inviterade ledarskapet delar rektorerna ledarskapet med varandra informellt och på eget initiativ. Varje rektor är formellt rektor för sina enheter.

Prioriterade utvecklingsområden läsåret 2021–2022

- **Att lyfta andra till sitt bästa jag och skapa möjligheter för utvecklingsarbete, organisera för kollegialt lärande och skapa goda förutsättningar för en hållbar arbetsmiljö.**

Att lyfta andra till sitt bästa jag är ett förhållningssätt som ska genomsyra alla möten i förskolan. Rektorerna ser och hör nyfikenhet, engagemang och lärorika dialoger mellan pedagogerna i olika forum. Att få tid att diskutera och reflektera sitt eget arbete och pedagogiska dilemman tillsammans med andra i tvärgrupper har stärkt och gett bekräftelse till pedagogerna.

- **Stärka förskolläraernas ledarskap, att leda kollegor.**

Enligt skollagen är endast den som har legitimation som förskollärare behörig att bedriva undervisning. Läroplanen betonar och tydliggör förskollärarens ansvar och ledning gällande undervisning och dokumentation. Arbetslagsledare tillsammans med rektorer har deltagit på en ledarskapsutbildning under hösten 2020 med syfte att stärka förskolläraernas ledarskap, öka kunskapen i att leda kollegor, lära sig om olika ledarstilar samt reflektera över hur jag själv är och vill/kan vara. Denna utbildning fortsatte under våren 2022 samt kommer att fortgå nästa läsår. Tanken är att alla förskollärare ska gått denna utbildning under 2022.

De förskollärare som har gått utbildningen har fått med sig olika verktyg som de kan använda i vardagen med kollegor. De har också ökat sin kunskap och förståelse kring hur olika människor kan reagera i olika förändringsprocesser. Självkännetiden har ökat – varför reagerar jag som jag gör?

- **Skolverkets rekommendationer för minskade barngrupper**

Pedagoger uttrycker ofta att de vill ha en nära och varm relation till varje barn men hävdar också att vissa strukturer gör det svårt att nå dit. Ju större barngrupperna är, desto mindre uppmärksamhet får varje enskilt barn. När barngruppen delas in i mindre grupper/team ökar inte bara möjligheten till fokus på varje enskild individ utan också möjligheten till en kvalitativ interaktion. Även barns möjlighet till inflytande och delaktighet ökar.

I Skolverkets allmänna råd finns riktlinjer för antal barn i barngruppen avseende ålder. Det är viktigt i denna organisation att vi inte stirrar oss blinda

på antal barn i varje team utan tar hänsyn till pedagogernas utbildning och kompetens, personaltätheten relaterat till antal barn, barngruppens sammansättning och den fysiska miljön. Detta är avgörande faktorer som ska styra gruppens storlek. I Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Måluppfyllelse i förskolan, står:

”Som riktmärke för antal barn i en barngrupp rekommenderar Skolverket 6–12 för barn i åldern 1–3 år respektive 9–15 för barn i åldern 4–5 år. Riktmärket ska tolkas som något att förhålla sig till och inte något statistiskt. Det kan alltså vara både färre och fler barn i en barngrupp än vad riktmärket anger, beroende på hur väl de tidigare nämnda faktorerna fungerar tillsammans”.

Många pedagoger ser vinningen med att själv eller tillsammans med en kollega ansvara över en mindre grupp barn medan andra pedagoger är mer obekväma med att arbeta ensam med en liten grupp barn. Dock överväger fördelarna. Barn som vistas i mindre grupper får mer lugn och ro i sin lek, mindre relationer att förhålla sig till under en dag vilket ökar möjligheten till samspel och kommunikation mellan pedagoger och barn.

Lärdomen för att lyckas med att arbeta i en organisation med flera team är att det krävs behörig personal, en tydlig struktur samt stor flexibilitet hos pedagogerna. Rektorer kommer att arbeta vidare med att utveckla organisationen så att det passar varje förskola och dess förutsättningar.

- **Synliggörande dokumentation genom processvägg.**

Den analoga dokumentationen möjliggör synliggörandet och fångar upp barnens egna tankar kring sitt lärande. Det står även i förskolans läroplan att barn och vårdnadshavare ska kunna vara delaktiga och ha inflytande över utbildningen. Att arbeta med processvägg handlar om att med utgångspunkt i det som har hänt, utveckla utbildningen och undervisningen tillsammans, barn och pedagoger. Att göra barn delaktiga i dokumentationen har flera syften. Att dela den med barnen, och att som pedagog öppna ögon och öron och göra sig nyfiken på vad barnen fastnar för. Det kan mynna ut i en planering som är något helt annat än vad pedagogerna först har tänkt sig. Även språket har utvecklats hos barn då de ofta står framför processväggen och reflekterat kring vad de har varit med om. Nya ord och begrepp bekräftas. Processväggens placering är av betydelse. För att få så mycket interaktion som möjligt kring processväggen har pedagogerna möblerat om så att barn kan se och reflektera kring den under dagen.

När det gäller vårdnadshavares inflytande och delaktighet kring processvägg så finns en bit kvar att utveckla. Restriktionerna kring covid 19 har gjort att vårdnadshavare inte fått gå in i lokalerna och har därmed haft svårt att ta del av processväggen. Några förskolor har däremot försökt öka delaktigheten genom att sätta upp foton på processväggen i fönster samt lägga ut den på bloggen.

- **Tydliggörande pedagogik, TAKK och bildstöd.**

Att arbeta med Tydliggörande pedagogik är något som stärker alla barn. Alla barn har rätt till ett språk och genom att arbeta med TAKK (Tecken som Alternativ och Kompletterande Kommunikation) och bildstöd förstärker det kommunikationen hos flera barn. Framför allt hos de yngre barnen som inte har ett utvecklat verbalt språk. Det är viktigt att alla pedagoger praktiserar detta i vardagen och implementerar det i sitt förhållningssätt. Att känna sig trygg med verktygen kräver daglig repetition för att kunskapen ska bli befast. Detta utvecklingsområde är ett verktyg och arbetssätt som ska genomsyra vår utbildning.

- **Stärka pedagogernas roll i barns lek och samspel. Skapande förskola projekt för förskolan med drama och musik som verktyg i leken för att främja barns lärande, kreativitet och fantasi.**

Läroplan för förskolan (Lpfö18) betonar att lek är grunden för utveckling, välbefinnande och lärande. Under höstterminen har specialpedagog fortsatt fortbilda pedagoger för att öka kunskapen om barns lek och samspel. När barn leker berättar de alltid något om sig själva. För att kunna ta del av dessa berättelser är det viktigt att vara en närvarande pedagog. Om pedagoger använder flera sinnen och olika "glasögon" för att se exempelvis språk och matematik, så kan de med hjälp av leken få syn på barns lärande och vad det är som väcker deras nyfikenhet och intresse. Forskaren Margaretha Öhman (Skolforskningsinstitutet 2019) säger att det är viktigt att pedagoger har kunskap om de olika roller de kan inta i barns lek. Exempel på roller kan vara materialförvaltare, rekvisitör, regissör eller lekledare och att man har förmågan att kunna växla mellan dessa. En del vuxna kan känna sig osäkra inför varandra när de ska delta i leken. Det enda sättet att skapa självförtroende är genom lek med barnen. Det är med andra ord inte bara barn som växer genom lek utan även pedagoger kan finna nya sidor hos sig själv.

För att utveckla både egen och gemensam medvetenhet om vilket förhållningssätt och vilken syn som präglar de vuxnas agerande och deltagande vid lek, behöver pedagogerna kontinuerligt samtala, reflektera och ifrågasätta tillsammans om hur de gör och förhåller sig till barns lek.

Vetenskapsrådets forskningsöversikt (2015) visar att interaktion och samspel mellan förskolepersonal och barn är den viktigaste faktorn för barns lärande och utveckling. Kvaliteten i förskoleverksamheten avgörs i det konkreta mötet med barnet. Likvärdigheten och kvalitetens tyngdpunkt blir då i grunden en fråga om hur pedagoger agerar, förstår, lyssnar på barnet och hur man förmår att se barnets hela potential och handla så att barnet känner sig aktivt, engagerat och dugligt i sitt lärande.

Under läsåret har ett samarbete skett mellan förskolorna och Kulturskolan i projektet Skapande förskola men inriktningen drama och rytmik. Syftet med

innehållet var att det skulle ge flera infallsvinklar och nya tips på hur pedagogerna kan arbeta och utveckla barns lek och lärande. Dock har rektorerna inte sett några genomgående avtryck från den utbildningen. Det kan bero på att de restriktioner som fanns då utbildningen genomfördes. Endast ett fåtal pedagoger kunde ta del av utbildning vilket försvårade implementeringen.

- **Stärka och skapa likvärdighet i språkutvecklande arbete på förskolorna med Bornholmsmodellen.**

Då föregående års kartläggning visade ett ökat antal barn som behöver stöd i såväl språk som social interaktion, har nu Bornholmsmodellen introducerats, samt att kollegialt lärande kring språk, samspel och lek påbörjats. Pedagoger har träffats regelbundet under hösten och lyft frågor, funderingar och tankar kring ämnet. Här har de kunnat utbyta erfarenheter och få tips och råd av varandra hur de kan arbeta med språk samt använda materialet. Materialet Bornholmsmodellen har tagits emot väl av pedagoger och barn. Arbetet är precis påbörjat och i dagsläget är det svårt att göra någon analys av resultatet.

Forskning visar att ett systematiskt arbete med högläsning, samtal och lekar med språket underlättar barns framtida läsinlärning och förebygger lässvårigheter. Därför är det av största vikt att pedagogerna får förutsättningar för att arbeta med barnens språkliga utveckling, både vad gäller tid, kompetensutveckling och adekvat material.

- **Resursfördelningsmodellen, transparens och förståelse för budgetarbete.**

Från och med våren 2021 har förskolan effektiviserat grundbemanningen på samtliga förskolor. Rektorerna är transparenta i arbetet med ekonomin och medarbetarna får systematiskt information om hur det ekonomiska läget ser ut på arbetsplatsen. Allt för att skapa delaktighet och förståelse.

Under läsåret har barns och pedagogers närvaro varierat mellan förskolorna. Budgeten har inte gett utrymme för utsvävningar, utan rektorerna måste hela tiden anpassa antal personal utifrån antal barn i utbildningen. Det som då händer är att personal upplever stress då de hela tiden måste vara flexibla och flyttas mellan olika grupper/team. Därmed är det av högsta vikt att vi arbetar fram en hållbar organisation med tydlig struktur samt stödjer pedagogerna i prioriteringar och i att avgränsa uppdraget.

Rektorernas farhåga med resursfördelningsmodellen handlar om de allt fler barn som är i stort behov av stöd och att tilläggsbeloppen därför inte räcker till. Enligt Skollagen är det rektorns uppgift att se till att alla elever utvecklas så långt som möjligt.

3 Måluppfyllelse

3.1 Nämndens mål: Alla elever upplever trygghet

Kommentar

Inga sådana mätningar görs i förskolan.

Normer och värden

Förskolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera barnen att efter hand omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika situationer (Läroplan för förskolan 2018).

Värdegrundsarbetet är en viktig del i förskolans utbildning och pedagogerna arbetar ständigt med dessa frågor, både i arbetslagen och i barngrupperna. Alla förskolor arbetar strukturerat i mindre grupper för att vara närvarande pedagoger som har möjlighet att tillgodose barnens intressen och behov. Pedagogerna arbetar främjande med att stärka varje barns självkänsla och arbetet i mindre grupper möjliggör att barnen blir bekräftade och kan påverka sin dag på förskolan.

Pedagogerna kartlägger utbildningen tillsammans med barn och vårdnadshavare varje höst som underlag till arbetet för likabehandling och mot kränkande behandling. Kartläggningen genomförs via trygghetsvandring, intervjufrågor, trygghetssamtal samt observationer med hjälp av husmodellen från Diskrimineringsombudsmannen. De brister som framkommer vid kartläggningen förs in i handlingsplaner och åtgärderna som planeras följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet för att se om åtgärderna är rätt, och bidrar till en förbättring. Det som framkommit på många förskolor är att vårdnadshavare är trygga med barnens förskolevistelse, men att den höga frånvaron, med många vikarier, under pandemin kunde upplevas otrygg vid några tillfällen. Även personalen att frånvaron har påverkat relationsskapandet med barnen och att det tagit längre tid för barnen att bli trygga på förskolan. Många kartläggningar har också visat på ett behov av fortsatt arbete med barns sociala samspel och där har pedagogerna observerat att när barnens positiva beteende förstärks och uppmärksammas ökar det goda beteendet.

Målet med förskolans arbete för likabehandling och mot kränkande behandling är att alla barn har rätt att känna sig trygga i förskolan, bemötas med omtanke och respekt och inte utsätts för diskriminering, trakasserier eller någon form av kränkande behandling. Pedagogerna arbetar åtgärdande med att alla ska känna sig trygga med varandra och ingen ska känna sig rädd samt öka sina kunskaper i jämställdhetsuppdraget och motverka traditionella könsmönster.

Viktiga begrepp i förskolans främjande och förebyggande barnhälsoarbete:

Barnhälsoteam

Det finns barnhälsoteam på varje område och dess arbete ska genomsyras av barnperspektivet och innehåller både främjande, förebyggande och åtgärdande insatser på olika nivåer såsom organisations-, grupp- och individnivå.

Barnhälsoteamet ska bidra till att forma miljöer som främjar barns hälsa, utveckling och lärande mot förskolans mål.

Utifrån en helhetsbild av barnets eller barngruppens situation är det teamets uppgift att samordna och följa upp insatser för att kunna möta barnets eller barngruppens behov. Barnhälsoteamet handleder och stödjer pedagoger i deras arbete.

Barnhälsoteamets uppdrag:

- Arbeta främjande, förebyggande och åtgärdande på organisations-, grupp- och individnivå.
- Ha återkommande diskussioner om främjande och förebyggande insatser för att främja en god psykisk hälsa bland barngrupper och enskilda barn.
- Stödja och stärka alla barngrupper och enskilda barns lärande och utveckling.
- Utveckla lärandemiljöerna utifrån barngrupper och enskilda barns behov.
- Erbjud konsultation och handledning.
- Involveras i eventuella kränkingsärenden.

Anknytning

Under barnets första år är dess centrala uppgift att lära sig vilka som är de viktigaste personerna i dess liv och att knyta an till en eller flera av dessa. Föräldrar är, för de allra flesta barn, de viktigaste anknytningspersonerna men också andra personer, såsom pedagoger, är betydelsefulla. Anknytning innebär att det finns starka känslomässiga band mellan människor som känner trygghet och förtroende gentemot varandra. Anknytningsteorin anses idag vara den viktigaste psykologiska teorin vad gäller närhet, beskydd och omsorg å ena sidan, och självständighet, upptäckarglädje och den egna förmågan å den andra. Det som utmärker den nära känslomässiga relationen är att barnet söker trygghet, tröst och beskydd hos sin anknytningsperson. För att en anknytning ska utvecklas krävs tid, engagemang och kontinuitet i kontakten med den personen. Trygghet är en förutsättning för att barnet ska vara nyfiket, leksuget och känna sammanhang och mening i det förskolan erbjuder (Broberg, Broberg & Hagström 2016).

ICDP (International Child Development Programme) - vägledande samspel

Det positiva samspelet mellan barn och vuxna är viktigt för barns lärande och utveckling. Förhållningssättet i ICDP strävar till att främja gemenskap, utveckling och medkänsla till andra människor. Det är ett hälsofrämjande program som är väl grundat i modern forskning om barn och har som mål att stimulera och utveckla positiva relationer i vardagskontakterna i förskolan

mellan vuxna och barn och barnen sinsemellan. Det utgår från ett barnperspektiv där barn ses som kompetenta.

Målet är att alla som arbetar inom förskolan ska ha utbildning i nivå ett samt att minst en pedagog per förskola även har utbildning i nivå två och har därmed kompetens att vägleda kollegor. Det är vägledarna som medverkar i barnhälsoteamen tillsammans med rektor och specialpedagog.

Viktiga händelser

Barnhälsoteam

Föregående års kartläggningar som gjorts i barnhälsoteamen påvisar barns svårigheter till lek och social interaktion. Främst handlar det om att barn är svårångade och det som kartläggningen visar är att det till största del gäller pojkar och lika många svenska som flerspråkiga barn. Under läsåret har vägledarna därför fått fortbildning av specialpedagog kring barns svårigheter med samspel och lek. Innehållet har berört barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, svårångade och utåtagerande barn samt kulturella skillnader i lekens roll. Kartläggningarna visar också ett ökat antal barn som behöver stöd i sin språkliga utveckling.

Anknytning

I och med den nya prioriteringsordningen vid placering av barn har det detta läsår varit färre omplaceringar. Vid varje önskemål om byte av förskoleplats gör rektor och specialpedagog en bedömning utifrån barnets bästa. Prioriteringsordningen är ett bra stöd i den bedömningen.

ICDP

Under läsåret har samtliga pedagoger fått fortbildning och repetition av ICDP/förhållningssätt. Det har även genomförts en utbildning i ICDP nivå 2, vilket gör att vi har fler pedagoger med vägledarkompetens ute i utbildningen. Utbildningen sker i egen regi då en av medarbetarna har behörighet i att utbilda kollegor.

Barnhälsoteamens insatser och pedagogernas utbildning i ICDP har varit framgångsrika och bidragit till ett förebyggande arbetssätt.

Framtiden

Barnhälsoteam

Efter läsårets slut har specialpedagog sammanställt vilka ärenden som har lyfts i Barnhälsoteamen av förskolornas vägledare. Kartläggningen visar att antalet barn som behöver stöd i sin utveckling ökar. De flesta ärenden handlar fortfarande om språk som social interaktion. Mycket forskning betonar vikten av personalens kompetens och förmåga att interagera med barnen för att bedriva en kvalitativ undervisning.

"Återkommande har forskning visat att förskolans kvalitet är beroende av förskollärares och annan personals förmåga till samspel med barnen i kommunikativa processer och dialoger. För det krävs breda ämneskunskaper och pedagogisk kunskap, kunskaper om barns lärande och lärprocesser, såväl som yrkeserfarenhet. I granskningen framgår att förskollärare och arbetslag alltför ofta går miste om möjligheten att i mötet med barnet expandera innehållet i det barnet gör eller det de vuxna vill förmedla, och därigenom skapa förutsättningar för utveckling och lärande. Samtal leder mindre ofta till dialoger mellan vuxen och barn utan stannar ofta vid ett par repliker" (Skolinspektionen 2018).

Vi fortsätter under kommande läsår att ge pedagoger kompetensutveckling i språk, samspel och lek via kollegialt lärande och handledning.

Analys:

Det tar tid att implementera nya arbetsätt, mycket längre tid än man tror. Socialstyrelsen (2012) menar att det kan ta flera år innan en ny metod har integrerats och blivit en del av det ordinarie arbetet och att forskare brukar tala om två till fyra år. Därför är det viktigt att hålla i och hålla ut. Det är också viktigt att ge vägledarna fler verktyg när de ska handleda kollegorna och kritiskt granska det som sker tillsammans.

Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson (2011) skriver att pedagogiskt förhållningssätt, lärstil och kompetens har en avgörande betydelse för barns lärande. De beskriver vidare att en hög kvalitet i förskolan utmärks av interaktion, kommunikation, samarbete och delaktighet. Därför bör kunskap om kvaliteten i relationen mellan barn och lärare vara grundläggande för förskolans verksamhet. Vilka samspel barn ingår i, vilka positioner de tar och ges och vilket lärande som är möjligt beror på vilka erbjudanden som omgivningen tillhandahåller. En framgångsfaktor som vi sett är det nära samarbetet mellan rektor och specialpedagog. Rektorerna har täta avstämningar med specialpedagog för att kunna ge förutsättningar för ett systematiskt barnhälsoarbete. De fördelar resurser där de behövs som bäst. Resurser kan exempelvis vara handledning, tid eller extra personer. Vi ser dock att specialpedagogens tid inte räcker för det behov av handledning som finns på förskolorna. Arbetet blir mer åtgärdande än främjande när handledning saknas. Barn som har rätt till tilläggsbelopp ökar varje år. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver. Huvudmannen bör fördela budgeten så att dessa barn får det stöd som lagen kräver (Skollagen)

Anknytning

Det är färre barn på våra förskolor som bytt förskola i och med stödet i prioriteringsordningen vid placeringar. Förhoppningsvis bidrar det till att skapa en trygg anknytning i förskolan för alla barn.

Analys

Anknytningssystemet kan antingen vara aktiverat eller i viloläge. Ett aktiverat anknytningssystem innebär att barnet visar oro eller stress, medan ett barn som är tillsammans med en välkänd och trygg vuxen har ett anknytningssystem i viloläge. Ett aktiverat anknytningssystem kan gå ned i viloläge genom att en lyhörd vuxen svarar på barnets behov och ger tröst och närhet. Det är bara när barnets anknytningssystem är i viloläge som barnet kan leka och utforska. Därför är en trygg anknytning i förskolan avgörande för att barnet ska kunna lära och utvecklas i verksamheten.

När barn byter förskola får de börja om med att bli trygg och känna tillit till en pedagog. Det tar tid att bygga upp en anknytning och under den tiden står utforskandet och inläringen tillbaka. Huvudmannen har skapat rutiner för placeringar och omplaceringar av barn utifrån ett fokus på Barnkonventionen och barns bästa.

ICDP

Pedagogerna uppger att de har ett behov av att få repetera ICDP:s grunder vid jämna mellanrum. Det är viktigt att alla känner sig trygga och kan använda sig av metoden i alla möten med barnen.

Specialpedagogen har mest arbetat åtgärdande under året då arbetsbelastningen varit hög med många barn i behov av stöd. Det visar sig

ändå att det främjande arbetet fungerar bra på förskolorna. Att skapa en struktur där barnen delas i mindre grupper med pedagoger som vägleder barnen fungerar på alla förskolor. Flera pedagoger ser vinningen med att själv eller tillsammans med en kollega ansvara över en mindre grupp. Barn som vistas i mindre grupper får mer "lugn och ro" i sin lek, mindre relationer att förhålla sig till under en dag och det ökar möjligheten till samspel och kommunikation mellan pedagoger och barn. Det är också lättare för varje pedagog att bemöta varje enskild individ där de befinner sig och även följa barns nyfikenhet och intressen då de planerar för utbildningen.

Analys

Det är viktigt att förstå att ett arbetssätt tar tid att implementera samt att det regelbundet bör ske repetition. Det är lätt att falla tillbaka till gamla mönster. Många lång- och korttidsvikarier i utbildningen har gått utbildningen i ICDP.

När det är frånvaro bland personalen blir det ibland svårt att hålla fast vid rutinerna, samt att vägledarna då inte har möjlighet att stödja där det behövs. Det är viktigt att rektor är närvarande och observerar det som sker i utbildningen. Rektor måste ha kunskap för att kunna fördela resurser på bästa sätt och ge rätt stöd till pedagogerna. Rektor måste också skapa förutsättningar och se till att den planerade strukturen följs.

"En stor del av rektorers pedagogiska ledarskap handlar att skapa förutsättningar för lärare att samarbeta med varandra. Forskningen visar att på framgångsrika skolor möts rektorer och lärare ofta för att diskutera frågor om undervisning och lärande. Lärare på dessa skolor får också tätare återkoppling och besök av rektor" (Bjelvenius och Båvner, 2019).

På grund av olika omständigheter har rektorerna olika förutsättningar i sina uppdrag. En rektor på det norra området läser fortfarande rektorsprogrammet, vilket är mycket tidskrävande. De har inte heller samma möjlighet till ett delat ledarskap vilket beskrivs närmare under rubriken "2 Läsårets verksamhet/Organisation". När den nya förskolan på Hällbackens äldrecenter är färdig kommer rektorernas kontor att ligga tillsammans för att skapa bästa förutsättningar för ett delat ledarskap och kollegialt stöd.

Vårdnadshavarenkät

Mätningar	Kön	Utfall 2019	Utfall 2020	Utfall 2021	Utfall 2022	Målvärde 2022	Bedömning	Trend
1:01 Vårdnadshavarenkäter ska visa att barns trygghet ökar			99.5%	95.6%	95.9%	100.0%		→

Pedagogerna kartlägger utbildningen tillsammans med barn och vårdnadshavare varje höst som underlag till arbetet för likabehandling och mot kränkande behandling. Kartläggningen genomförs via trygghetsvandring, intervjufrågor, trygghetssamtal samt observationer till husmodellen. De brister som framkommer vid kartläggningen förs in i handlingsplaner och åtgärderna

som planeras följs upp var sjätte vecka i det systematiska kvalitetsarbetet för att se om åtgärderna är rätt och bidrar till en förbättring.

Ytterligare en specialpedagog har under året anställts till förskolan. Barn i behov av särskilt stöd ökar och specialpedagogen har under senaste åren mest arbetat åtgärdande. Förstärkningen med ytterligare en specialpedagog ska möjliggöra för mer förebyggande och främjande arbete.

3.2 Inspirerande lärande och arbete

Nämndens mål: 4:1 Måluppfyllelsen förbättras inom nämndens verksamheter

Nuläge

Omsorg utveckling och lärande

Måluppfyllelsen i förskolan går inte att mäta då bedömningen är kvalitativ utifrån den undervisning som sker med utgångspunkt i läroplanens mål. Med måluppfyllelse i förskolan avser Skolverket resultat i relation till de nationella målen i skollagen och förskolans läroplan. Målen i förskolans läroplan anger inriktningen på förskolans arbete och därmed den förväntade kvalitetsutvecklingen i förskolan. Målen anger en riktning att sträva mot och är inte utformade som mål att uppnå eller krav på jämförelse mellan enskilda barn.

I förskolans läroplan står att utbildningen ska bidra till barns förståelse om sig själv och omvärlden. Den ska vara utforskande och väcka nyfikenhet och lust att lära. Omsorg, utveckling och lärande ska bilda en helhet. Innehållet ska ha sin utgångspunkt i läroplanen men även barnens behov, erfarenheter och intressen ska bidra till innehållet.

Enligt Skolverket (2017) är de faktorer som påverkar kvaliteten i förskolan:

- personalens kompetens
- förskolans inne- och utemiljö
- personaltäthet samt barngruppens sammansättning
- antal barn i gruppen/teamet

Vi har en hög andel förskollärare jämfört med riket. I Arboga var det 55% heltidsarbetande med legitimation jämfört med rikets 41% år 2021.

En ledarskapsutbildning för alla förskollärare pågår där pedagogerna utbildas i att leda utan att vara chef, vilket är en viktig förmåga då förskollärarna har ett tydligt uppdrag i att leda undervisningen med barnen samt leda och stötta kollegor i uppdraget.

De faktorer som Skolverket pekar på när de pratar om barngruppens sammansättning är barnens ålder, andelen barn i behov av särskilt stöd i sin utveckling, andel barn med annat modersmål än svenska samt barnens närvarotider. Ett politiskt beslut togs under hösten gällande prioritetsordning vid tilldelning av förskoleplats för att ge rektorerna mandat att placera barnen

utifrån deras bästa:

1. Barngruppens storlek och sammansättning
2. Syskonförtur
3. Närhetsprincip
4. Garantitid

Barngruppernas genomsnittliga storlek har sedan 2019 minskat med 1,3 barn per grupp.

Barnen delas i mindre grupper under en stor del av dagen. Barnen får färre relationer och pedagogerna interagerar bättre med barnen vid den arbetsformen. 2021 hade vi i snitt 9 barn i småbarnsgrupperna och 11,3 i grupperna med de äldsta barnen, vilket går i linje med Skolverkets rekommendationer. I Arboga var barnantalet/årsarbetare 2021 högre än riksgenomsnittet, 5,6 jämfört med rikets 5,1. Skolverket menar att för att en barngrupp ska anses ha en lämplig gruppstorlek behöver det vara en god personaltäthet relaterat till antal barn.

Även Skolinspektionen har listat vad som kännetecknar en förskola med hög kvalitet:

- Positivt förhållningssätt och strukturerat kvalitetsarbete
- Rektor är pedagogisk ledare
- Förskollärares ansvar är tydligt
- Barnen utmanas och får utforska i meningsfulla sammanhang
- Samspel och lek i stimulerande miljö
- Gemensam förståelse

Analys

Vi vet att personalens kompetens är den viktigaste faktorn för en förskola med god kvalitet.

Kunskaper måste fyllas på och det måste finnas tid att reflektera kring det som sker i undervisningen så att vi får syn på om det är rätt insatser som sker.

"Att reflektera över sin pedagogiska praktik är nödvändigt för att kunna förändra och utveckla den. För att det ska bli en meningsskapande process menar forskare att det är nödvändigt att reflektion sker integrerat med kollegialt lärande, det vill säga tillsammans med kollegor. På så sätt understöds utvecklandet av en kollegial yrkesidentitet och gemensamma värderingar varifrån strategier för samverkan och vidare reflektion kan skapas. Reflektion kan också fungera som ett viktigt forum för att stödja ett vetenskapligt förhållningssätt i förskolan" (Skolinspektionen 2018).

Förskolorna har från och med våren 2021 varit tvungna att dra ner på grundbemanningen på samtliga förskolor, vilket medför minskad möjlighet till reflektion och kompetensutveckling. Pedagogerna påtalar att de känner en ökad stress på grund av detta. Inför läsåret 2022 – 2023 införs ytterligare en kompetensdag då pedagogerna får tid för kompetensutveckling och fortbildning. Rektorerna har skapat rutiner för att se över vilka som inte får tid

för planering och reflektion för att kunna vidta åtgärder.

"För att åstadkomma en likvärdig förskola med hög kvalitet krävs strukturella förutsättningar med välutbildad personal, tillgång till god kompetensutveckling och goda materiella förutsättningar. Huvudmannen har härvidlag ett stort ansvar för likvärdigheten, inte minst genom sin resursfördelning" (Skolinspektionen 2018)

Förskolans öppettider är 06:00-18:30, så det är en utmaning att hitta tid för planering och reflektion. En framgångsfaktor är när rektor eller en pedagog hittar lösningar och hjälper personalen att hitta tider. Rektorerna ser hela tiden över strukturen och försöker hitta de bästa lösningarna. Det är viktigt att ta vara på de planerade tiderna, men även vara flexibel och använda de tillfällen som ges, exempelvis då många barn är frånvarande.

Barngruppernas sammansättning är inte alltid gynnsamma för barnen. Det kan exempelvis vara många barn i behov av särskilt stöd eller många barn som har ett annat modersmål än svenska på en förskola. När det är många barn som har behov av flera vuxna på en och samma förskola blir det många relationer för alla barn att förhålla sig till.

På de socioekonomiskt utsatta förskolorna finns en hög andel förskollärare. Kvaliteten på undervisningen är mycket god. Men barn lär även språk och socialt samspel tillsammans med andra barn. För barn som är i färd med att lära sig ett nytt språk är möjlighet till lek och kamratskap särskilt viktig i deras språkutveckling. Många vårdnadshavare väljer förskola till sitt barn med hänsyn till närhetsprincipen eller för att det finns kända kamrater på förskolan. Det är ett långsiktigt arbete att skapa gynnsamma barngrupper, men med stöd av prioriteringsordningen finns bra förutsättningar.

En framgångsfaktor som alla rektorer nämner är när det finns en tydlig organisation där varje medarbetare har ansvar för sin specifika uppgift. Det är också viktigt att den som har ett uppdrag att leda andra har ett tydligt mandat för det. På förskolorna finns en organisation med arbetslagsledare på varje förskola som är en länk mellan rektor och medarbetarna. Arbetslagsledarna planerar innehåll tillsammans med rektor inför exempelvis arbetslagsplaneringar och kompetensdagar. De stödjer sina kollegor på reflektionstiderna och är drivande i det systematiska kvalitetsarbetet, vilket bidrar till en gemensam förståelse och samsyn kring uppdraget och det som sker i undervisningen.

"Att fördela ledarskapet på andra medarbetare än bara rektorn kan bidra till framgång, snabbare utveckling och en kontinuitet på skolan, Det handlar om att få till ett bra samarbete såväl inom kollegiet som mellan olika yrkesgrupper. Forskningen visar att i framgångsrika skolor samarbetar lärarkollegiet utifrån ett gemensamt förhållningssätt att alla elever är allas ansvar. Det finns ett utrymme för kollegialt lärande såväl rörande utvecklingen i ett ämne som utvecklingen för enskilda elever. Samtidigt ger arbetsfördelning mellan lärare ett tydligare gemensamt ansvar för den egna professionens utveckling.

Samarbetet på framgångsrika skolor handlar även om att ledarskapet utgörs av fler än rektor. Ledaransvaret vad gäller vissa arbetsuppgifter och funktioner delas alltså mellan flera medarbetare på skolan. Inom forskningen talar man om begreppet distribuerat ledarskap” (Bjelvenius och Båvner, 2019).

I uppdragsbeskrivningen är alla medarbetares ansvar och förväntningar tydligt beskrivet.

Rektorerna har stor kunskap om innehållet i undervisningen på förskolorna och är lyhörda utifrån barns och pedagogers behov och utmaningar. De har skapat stödfunktioner genom dokument som pedagogerna använder vid sina planeringar och reflektioner. Det är allt från handlingsplaner i det systematiska kvalitetsarbetet till observationsunderlag och analysstöd.

Rektorerna är ofta närvarande på förskolorna. De gör regelbundna besök och deltar i planeringar och konferenser. När det behövs prioriterar de mer tid på en enhet.

”Eftersom rektors ledarskap spelar en så viktig roll för en skolas utveckling, pekar forskning på att en framgångsrik strategi för huvudmännen borde vara att stödja professionell utveckling av skolledare i deras pedagogiska ledarskap. Detta sker både genom att huvudmannen skapar förutsättningar för rektorerna att kunna vara pedagogiska ledare och genom att skapa mötesplatser för rektorerna för erfarenhetsutbyte och lärande” (Bjelvenius och Båvner, 2019).

4 Framtiden

Forskningsöversikt enligt Vetenskapsrådet (2015) visar att interaktion och samspel mellan förskolepersonal och barn är viktigast för barns lärande och utveckling. Kvaliteten i förskoleverksamheten avgörs i det konkreta mötet med barnet. Likvärdigheten och kvalitetsens tyngdpunkt blir då i grunden en fråga om hur pedagoger agerar, förstår, lyssnar på barnet och hur man förmår att se barnets hela potential och handlar så att barnet känner sig aktivt, engagerat och dugligt i sitt lärande.

För att likvärdigheten och kvaliteten ska öka på de mest socioekonomiskt utsatta förskolorna har två förste förskollärare anställts. Deras uppdrag är att stödja pedagogerna i undervisningen och det systematiska kvalitetsarbetet.

Skolverket (2022) redovisar en nationell målsättning för ökad kvalitet och likvärdighet i förskolan, att alla barn ska möta en likvärdig utbildning av hög kvalitet som ger dem goda möjligheter att leka, utvecklas och lära samt förbereder dem för fortsatt utbildning. Leken har också stor betydelse för barnens lärande, utveckling och välbefinnande. Det är av största vikt att alla barn stimuleras i sin språkutveckling i svenska och ges goda möjligheter att utveckla sin förmåga att kommunicera.

Skolverket (2021) kom nyligen ut med en rapport om pandemins konsekvenser för förskolan. Den visar att den ökade frånvaron hos barn under pandemin har hämmat barnens språkutveckling. Det är därför av vikt att barnens närvaro ökar i förskolan och barnen där får rikliga möjligheter att utveckla sin språkliga förmåga.

Forskaren Christian Eidewald (2022) beskriver kvalitet i förskolan som förmågan att vara relationell i samspel med barnen. En likvärdig förskola innebär då att alla barn ska ha möjlighet att mötas av förskolepersonal som har kompetens, kunskap och förutsättningar i att möta barnet/barnen så att de pedagogiska relationerna håller en hög kvalitet.

Våra Barnhälsoteams kartläggningar visar fortsatt stora stödbehov kring språk och social interaktion.

Utifrån ovanstående bakgrund ser vi att vi behöver säkerställa att förskolans personal har kunskaper kring undervisning samt har kunskaper i att använda olika metoder för ökad måluppfyllelse inom språk och socialt samspel.

En femte kompetensdag kommer att införas under läsåret 22–23. Syftet med kompetensdagen är att analysera läsåret som gått och sätta mål inför kommande läsår.

Tid är en bristvara inom förskolan. Tid för samtal, kollegialt lärande, planering och reflektion. Rektorererna söker hela tiden efter en organisation och struktur där det finns plats för dessa möten. Inför läsåret 22–23 säkerställer rektorererna att alla arbetslag har reflektionstid tillsammans minst två gånger per månad. De har även skapat utrymme för mer gemensam planeringstid och kontinuerliga pedagogiska forum.

I juni beslutade regeringen om ändringar i skollagen som syftar till att öka deltagandet i förskolan genom att hemkommunen blir skyldig att ta kontakt med vårdnadshavarna. Från att barnet ska fylla tre år, och sedan löpande till och med att barnet fyller sex år, ska kommunerna upplysa om förskolans syfte och barnens rätt till förskola. Det ska även bli obligatoriskt för kommunerna att erbjuda förskola bland annat till barn som har bott i Sverige under en kort tid. Barn som ska fylla tre år ska ha en reserverad plats på förskolan, även om inte vårdnadshavarna har ansökt om det. Kommunerna ska också sträva efter att ge ett sådant erbjudande till andra barn som har behov av en förskoleplats för att bättre kunna lära sig svenska. Lagändringarna ska börja gälla den 1 juli 2022, och börja tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2023.

En ny förskola öppnar på Hällbackens äldrecenter i oktober 2022. Pedagogerna har tillsammans med en arbetsgrupp samt arkitekter tagit fram en fantastisk ritning för ute- och innemiljö.

Det är ett fortsatt ökat behov av tilläggsbelopp och stöd av specialpedagog. Det har därför inför läsåret 22-23 anställts med ytterligare en specialpedagog inom förskolan.

Litteratur:

- Broberg, A., Broberg, M. och Hagström, B. (2012) *Anknytning i förskolan – Vikten av trygghet för lek och lärande*. Stockholm: Natur och kultur
- Döös, M. och Wilhelmson, L. (2019) *Delat ledarskap i förskola och skola – Om täta samarbeten som kräver och ger förutsättningar*. Lund: Studentlitteratur AB
- Eidewald, C och Palmgren, M (2022) *Förskolan med barnet i centrum. En vision för förändringsarbete och bästa möjliga organisation*.
- Johansson, E., Samuelsson, S. och Pramling Samuelsson, I. (2011) *Förskolan – arena för barns lärande*. Stockholm: Liber AB
- Kjeldsen, A-C. (2019) *The Nordic Model: Language games promoting literacy skills A 10 year phonological intervention follow-up from kindergarten to grade 9*. Åbo: Åbo Akademi University
- Skolinspektionen (2018) *Förskolans kvalitet och måluppfyllelse – ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan. Tematisk granskning*: Stockholm
- Skolverket (2017) *Skolverkets allmänna råd med kommentarer – Måluppfyllelse i förskolan*. Stockholm: Skolverket
- Skolverket (2018) *Läroplan för förskolan – Lpfö 18*. Stockholm: Skolverket
- Skolverket (2021) *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet. Delredovisning 3 – Tema förskolan*. Stockholm: Skolverket
- Skolverket (2022) *Redovisning av nationella målsättningar samt delredovisning av delmål, indikatorer, framgångsfaktorer och analysunderlag*. Stockholm: Skolverket
- Bjelvenius, H. och Båvner, B. (2019) *Framgångsfaktorer för skolans utveckling*. Stockholm: Promemoria Sveriges Kommuner och Landsting
- Socialstyrelsen (2012) *Om implementering*. Västerås
- Vetenskapsrådet (2015) *En likvärdig förskola för alla barn – innebörder och indikatorer*. Motala: Danagård LiTHO
- Öhman, M. (2019) *Att genom lek stödja och stimulera barns sociala förmågor – undervisning i förskolan*. Solna: Skolforskningsinstitutet.